

LIVETS AFTENSTUND

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD.....	4
LIVETS AFTENSTUND	4
BARNDOM OG FORÆLDRE.....	4
BYPLADS.....	4
FORELSKELSE MED MERE.....	5
PRÆSTEGÅRDEN.....	6
EN SØN.....	6
EN FREMMED TÆNDER LYS I MØRKET	6
HOS FREDERIK PÅ LANDET.....	8
SØGEN EFTER HJÆLP I TROEN.....	11
KIDNAPNING.....	12

FORORD

Mette forklarer sit liv på en måde, så man ikke kan undgå at blive begejstret over den uholdenhed og livsglæde, som hun selv i de vanskelgste stunder har kunnet mobilisere. Som barnebarn husker jeg hende for hendes altid glade og gæstfrie sind. Jeg har tilføjet afsnit, overskrifter og grafik til Mettes egen tekst.
Mogens Riis Laubjerg 2006

LIVETS AFTENSTUND

Alt for lidt har jeg fået jer, mine kære børn, fortalt om meningen om tilværelsen. Gud har givet mig troen på ham, og dermed meningen. Jeg bliver vist nødt til at fortælle, hvad jeg husker for om muligt derved at hjælpe jer, og måske, bøde på det, jeg ikke har fået sagt.

BARNDOM OG FORÆLDRE

Mine første og tidligste minder stammer fra en herlig barndom i et dejligt hjem med et par forældre, elskelige, Og oprigtige, som mennesker kan være. Mor lærte os at tro på gud. Lige meget, hvad der skete, og hvor det kneb, viste hun os den vej: Bønnens stille vej.

Var far syg, sagde mor, at vi skulle bede Gud gøre far rask. Det trængte ind i barnesindet. Jeg husker, at jeg skulle hente en symaskinenål inde i byen. Vi boede i udkanten af byen, og skulle gennem skoven. Jeg hentede den, men var så uheldig, at tabe den i bladene i skovbunden. Det så håbløst ud for mig. Mor kunne ikke undvære den, og det betød også noget, at den kostede syv øre. Jeg satte mig lige så stille på bænken og bad til Gud, om jeg måtte finde den, og det gjorde jeg altså. Fandt den, og løb glad hjem. Mor sendte os også i søndagsskole, selvom mor ikke sådan sluttede sig til en bestemt kreds eller gik til møder, Mor troede bare, og lærte os børn det.

BYPLADS

Kun ni år gammel fik jeg byplads om formiddagen til kun to kr. om måneden. Jeg gik i skole om eftermiddagen. Min søster fik så pladsen om eftermiddagen, og gik i skole om formiddagen, Det var samme sted (et pensionat). Også der havde vi det godt. Det blev ingen skår i barneglæden. Det var en rar frue, og vi blev dygtige til alt husligt. I skolen klarede vi os også stort. Fattig folks børn læste ikke mere dengang, end hvad der kunne nås i de syv år. Skulle man nå mere, skulle det være i betalingsskole, og det var der ikke råd til for en arbejdsmand med seks piger. En lillebror fik vi men da var vi to ældste voksne piger.

Der er masser af erindringer om fars og mors kær-

lighed til os, og omsorg for os, og om hvordan de med små midler skaffede os små og store glæder. Meget af dette kan aldrig glemmes. Deres kærlighed fulgte os lige så længe de levede. Det var ikke det med det pengemæssige, for det var et fattigt hjem, men der var værdier i det hjem, som ikke kan købes for penge.

Også pladsen min søster og jeg fik (jeg var der i otte år) gav os meget med på vejen i livet. Og der var liv og røre. Mange unge mennesker, som på forskellig vis huskes. Da jeg blev voksen og fik plads samme sted (som heldags), oplevede jeg meget, som var til glæde i det ungdommelige sind. Der var musik og sang og lystighed om aftenen. Der var dygtige unge mennesker, der i aftentimerne drøftede meget forskelligt, så det var altså et sted vi kunne lide at være.

En lille tid fortsatte jeg som ung med at gå til ungdomsmøder i kirken, hvor søndagsskolen var, men jeg kunne ikke få noget ud af det. Det, der glædede barnesindet, kunne ikke rigtigt finde rod hos den voksne. Jeg husker tiden, da jeg gik til konfirmationsforberedelse. Det var som om der var noget nyt. Hele det barnlige, modtagelige sind var forandret.

Jeg begyndte at føle selvstændige tanker, og at tænke mere alvorligt. Jeg kunne ikke være med til at hykle noget, jeg ikke følte. Noget vakte protest i mig. Jeg kunne ikke med min bedste vilje tro, at Gud foretrak de unge mennesker, der afholdt sig fra alt det, der var sjovt. Som nu de unge mennesker i pensionatet, der kunne så meget, og kunne få os til at vride os af grin, som kunne finde på at invitere os med til bal, og som i det daglige kunne blive dejligt glade, når de sad og nød et par bajere. Det kunne da ikke være forkert at være glad.

FORELSKELSE MED MERE

Det var også der, jeg traf ham. En herlig ung mand, med et åbent sind, om man kan kalde det sådan. Han var så ærlig, så smilende og glad, og så kunne han synge. Vi kaldte ham "Herold". En anden ung mand kaldte vi "Cornelius". Det var virkeligt stort, det de kunne præstere, så det var ikke så underligt, at vi unge piger blev forelskede. Det blev til skønne sommeraftener og dejlige ture. Han og jeg blev forelskede i hinanden, og det endte så med, at jeg blev gravid.

Det var jo dengang noget ganske forfærdeligt. Man så jo næsten med foragt på en pige, det gik sådan. Altså blev jeg dybt ulykkelig, jo fortvivlet. Jeg sagde min plads op. Jeg måtte væk fra byen for enhver pris. Det var for en 19 års pige umuligt at tænke på, hvordan det ville gå. Det var nok nærmest sådan, at man går og håber, at det ikke er virkeligt, eller at det dog på en eller måde må blive til intet. En ting var jeg klar over, at min ven skulle være fri. Det var nok, at det gik ud over mig. Han kunne ikke fortælle, sine forældre det, og jeg

syntes, det ville være synd for ham. Så meget kan man elske en mand.

PRÆSTEGÅRDEN

Jeg tog så en plads langt borte ude på landet i en præstegård. Jeg skjulte min tilstand så godt jeg kunne. Præsten og fruene var ualmindeligt gode ved mig. I lang tid anede de intet. Jeg passede min gerning, og var ulykkelig. Jeg bad til gud. Jeg håbede på hjælp. Helst sådan, at det blev til intet, og jeg bare kunne leve videre, som en glad ung pige. Senere vidste jeg, at gud hjalp. Gud hjælper, når vi beder, men vi skal nok ikke selv diktere, hvordan det skal ske.

De kære, gode præstefolk opdagede selvfølgelig omsider, hvordan det var fat. De talte med mig og trøstede mig så godt de kunne. De skrev til mine forældre. Efter dette skrev min mor, min kære søde lille mor, at jeg måtte komme hjem, hvad folk end tænkte og sagde. Det blev så bestemt, at præstefruens søster skulle ledsage mig til mit hjem i Randers. Jeg ved ikke om alle de forskellige ting, og spændingen over situationen fremskyndede fødslen, men jeg blev i hvert fald syg på rejsen og blev i hast indlagt på sygehuset i Herning, og fødte der min søn.

EN SØN

Det er umuligt at beskrive min glæde, da det var overstået, og jeg så det søde lille væsen. Det var som om alt forandredes øjeblikkeligt. Det var mig komplet ligegyldigt, hvad mennesker ville sige. Det var også fuldstændig ligegyldigt, hvad der ville ske med mig selv, at ungdommen var slut med de glæder, der dertil hører. Nu var der kun det lille væsen. Ingen skulle tage ham fra mig nogensinde.

På mange andre måder kom der glæder til mig. Alle var så venlige. Jeg fik pakker med børnetøj og meget andet (Især venlige ord).

EN FREMMED TÆNDER LYS I MØRKET

En dag kom en for mig helt fremmed. Jeg kendte hende slet ikke. Efter goddag-hilsen sagde hun, hvem hun var, og at hun havde følt trang til at komme og besøge mig, fordi hendes mand var buschauffør, og havde kørt mig til hospitalet, og havde fortalt om mig. Hun havde selv to døtre derhjemme med hver sin uægte søn, og derfor følte hun med mig. Når jeg blev udskrevet, skulle jeg bare flytte ned til dem. Der blev nok plads til en vugge mere, og selvfølgelig også til barnets moder.

Hvor mageløst! Der skete mere mærkværdigt. En skønne dag kom min lille mor, Hun var rejst den lange vej fra Randers. Mor var ikke vant til at bruge så meget på sig

selv, som en rejse dengang kostede. Og så, mor, komme helt alene til en helt fremmed by! Det lyder måske ikke så underligt endda, men det var det altså dengang. Hun gik på må og få op ad en gade, og blev så pludselig standset af en dame i en gadedør. Tænk! Det var altså hende, der besøgte mig. Hun spurgte mor ud, og inviterede hende ind på kaffe, og blev klar over, at det var min mor. Derefter fulgte hun mor op på sygehuset. Glæden i mit hjerte kan ikke beskrives. Allermest glæden over mors besøg, men også over al den venlighed, der vist mig, og de uendelige sammentræt som jeg troede var Guds hjælp til mig. Hans måde at bønne på, Mor var også på en måde glad for, at jeg måtte flytte ned til de rare mennesker, for der var trods alt dette endnu: "Hvad folk ville sige". Man må huske på, at sådan var det dengang.

Jeg fik flere pakker tilsendt, bl. a. fra en barndomsveninde. Jeg var strålende lykkelig, men allermest for det lille væsen, som helt var min egen.

Da vi blev udskrevet, flyttede vi så ned til vore venner, der trods mange folk og snæver plads, bød os velkomne. Jeg skulle sove ved den ene datter og hendes lille uægte søn. Den anden datter var ude at tjene igen, men hendes meget, meget lille uægte søn var hos mormor. Han var så lille og tynd, at han mindede om en lille fugl, men hans mormor plejede ham meget omhyggeligt og kærligt, men det kunne ikke slå til. Livet var så kort for den lille fyr, men de andre to piger havde to friske, raske drenge, men vi drengemødre måtte jo til at finde arbejde.

Vi skulle dog først have barnedåb. Det arrangerede de kære mennesker også, men vi måtte først have fat i min to år ældre søster til at bære drengen, for jeg måtte ikke selv. Den præst, eller provst var han så sådan på enlige mødre, at de ikke måtte bære børn til dåben. Det gik nu meget godt. Drengen blev døbt, og jeg betalte mine venner med det sidste af mine penge. Dog, det kom 50 kr. i konvolut fra de kære præstefolk på landet, som jeg havde tjent hos, men nu skulle der arbejdes, selvfølgelig.

Jeg fik arbejde på en tricotagefabrik, og var der til jeg fik lært at strikke på den maskine. Så kunne den kære plejemor ikke styre de skrigende drenge længere alene, så der skulle forandring til. Mine venner talte med fabrikanten, så jeg fik lov til at låne maskinen med hjem og måtte få hjemmearbejde. Jeg fik en lille dreng, og flyttede ind med min lille dreng og et sparsomt bohavn, dog med vugge og barnevogn. Så fik jeg strikermaskinen hjem, og gik med liv og lyst i gang med kampen for tilværelsen. Jeg var lykkelig og glad, for jeg havde jo det lille kære væsen at stride for. De glemmes aldrig de lykkelige dage.

Det er følelsen, man ikke forstår, før man bliver mor. Jeg havde jo bestemt, at hans familie skulle skånes (og ham med), og jeg var tavs, men der må have været

nogen med en anden mening, og disse nogen må jo have sat sig i forbindelse med hans hjem. Jeg blev kaldt i retten, og det gik sin gang. Jeg fik også besøg af ham en søndag. Han syntes også at drengen var sød, og han havde vist inderligt ondt af mig. Han lagde alle sine penge (det var ikke meget), kun nogle få kroner. Han var ikke god til at passe på penge. Han kunne ikke gøre noget for os, og jeg forlangte intet. Han måtte hjem til forældre og søstre. Det måtte sådan være, Jeg havde nu også nok i min dreng.

Det var under første verdenskrig, og som altid under krigen var der jo mangel på varer, - også på tricota-gefabrikken. Det forårsagede mange vanskeligheder. Damer brugte dengang sorte uldstrømper, og det var sådanne, jeg skulle strikke, men altså med erstatningsgarn. En ganske tynd uldtråd med noget kradsuld på vrangen. Det forårsagede, at trådene sprang gang på gang, og gjorde arbejdet meget vanskeligt. Strømperne skulle vaskes og strækkes og tørres på træskabelonen, så der kunne gå lang tid til der var til en lille bitte ugeløn. Det så håbløst ud. Min vært prøvede at klage til fabrikken, men der blev kun svaret at jeg så kunne holde op, hvis jeg ville, de kunne ikke gøre det anderledes, når det skulle være hjemme.

Jeg kæmpede videre, men det kunne altså ikke give til livets ophold. Desværre mine forældre og gode venner rådede mig til at søge en husbestyrerinde plads. Jeg værgrede mig, længe, selvom jeg godt kunne se, at det så lidt skidt ud på denne måde.

En søndag, jeg kørte tur med min lille søn, og, som sædvanligt stilede efter de gode venner, som var de første, der hjalp mig, havde de besøg af en slægtning fra landet, som var blevet enkemand med tre små piger. Han talte helt venligt til mig, og ville gerne have mig til husbestyrerinde. Vennerne hjalp til med overtalelsen, og han lod som om han var børneven, hvad jeg siden kom til at undre over. Det kneb lidt at sige ja, for jeg var jo trods min fattigdom helt godt tilfreds. Det viste sig også siden, at der skulle gå mange år, inden jeg fik det så godt.

Jeg fæstedes så på sædvanlig vis med tre kroner i fæstepenge, gode løfter, og så nogenlunde venlige ord. Det lød såmænd meget lovende, og som om det var det bedste for drengen og mig. At der var meget arbejde forskrækkede mig ikke. Jeg var vant til at tage fat, og havde vældigt gå-på-mod Mit humør fejlede heller ikke noget. Så vi kom altså på landet. Det imponerede mig en del, at der var masser af mad i huset. Jeg blev senere klar over, at sådan var det almindeligvis på landet.

HOS FREDERIK PÅ LANDET

Der var tre lyshårede piger på 4-2-1 år, der trængte til pasning. Min egen var et halvt år. Så der var altså nok

at bestille. Jeg tog fat med godt humør. Det gik ret hurtigt op for mig, at det hele helst ikke måtte koste noget. Tøj til børnene syede jeg af deres afdøde mors. Senere af mit eget, og klarede situationen længe. Købmandsvarer fik vi på kredit, og jeg fik vrøvl over det, skønt han skyldte meget inden jeg kom. Somme tider tudede jeg, men der var ikke meget tid til at tænke på mig selv. Til tider fik jeg vel også venlige ord, og jeg var nem at kvikke op. Jeg havde for det meste godt humør. Efter et års tid blev vi gift. Egentlig syntes jeg vist, det var helt galt, men det var jo heller ikke til at komme derfra. Børnene havde brug for mig hver dag. Min mand var murer og tog på arbejde hver dag.

Vi havde 5 tdr. land. Ko, kalv, svin og høns. Det hele skulle jeg passe. Jeg måtte malke, passe børn og dyr og en vanskelig mand, og endda arbejde i marken. De varme lange sommerdage var de letteste. Jeg fik lært at binde neg, hakke i roer, tage kartofler op og meget andet. Det var dette:

At klare situationen hver dag

Om efteråret gik han på jagt tidlig og sildig. Jagttiden varede lige til det blev mørkt den 24.-12. Så kom han sur og træt hjem, og ville have ro. Jeg lavede jul, så godt jeg kunne, for de små. Min mor sendte lidt godter. Jeg lovede kludedukker, og hvad jeg kunne finde på, der intet kostede, men alene var vi, Han kunne ikke lide jul og barneglæde. Fra hans hjem betød julen kun, at man spiste alt det sul, man kunne orkede. Anderledes blev det aldrig. Han havde ikke kendt andet. Barneglæde og forventning gjorde ham sur og ond. Heldigvis gik han som regel i seng med sin surhed. Det var altså ikke just noget godt og glædeligt, jeg var kommet til.

Min mor besøgte os engang, og gruede over al den uretfærdighed, jeg måtte døje. Hun stod børnene og mig bi, så længe hun levede. Hun blev tøj foræret, hvor hun kom og folk hørte lidt om os. Mor sendte pakker. Far og mor kom en gang imellem på søndags visit, og det var det bedste far vidste, om han kunne sætte sig mellem børnene og pakke ud og glæde dem med lidt godt.

Medens vi boede der, blev børneflokket forøget med fem til. Så kom han i tanker om, at vi skulle længere ud på landet, og have meget større ejendom, og meget mere arbejde, og hvor der var stort jagtområde, især et skovdige langs hele marken. Ejendommen lå altså langs med en stor skov. Det var fint jagtterræn morgen og aften, når dyrene vovede sig for langt ud. Vi fik 30 tdr. land, så der var noget til os at bestille. Altså børnene og jeg. Fatter var stadigvæk murer og jæger.

Min dreng var blevet otte år, og som ældste dreng blev

det ham, der skulle tage mest del i landbruget. Han blev snart sat til både at fodre køer og heste og rense stald. selvfølgelig hjalp jeg ham alt det, jeg kunne. Jeg malkede, vaskede spande, passede kalve og svin og skånede drengen godt jeg kunne. Det blev længere og længere arbejdsdage. Pigerne hjalp indendørs med opvask og børnepasning, men der var masser af arbejde endda. Nogle skulle i skole med madpakker, de små skulle passes, og alle skulle have mad. Jeg har nu aldrig beklaget mig over arbejdet.

Jeg bare masede på, og prøvede at klare det hele.

Efterhånden blev både drenge og piger større, men da der stadig kom små, blev arbejdet ikke mindre. Det var en arbejdsdag næsten uden ende. Et år kom der tvillinger dejlige, søde børn, men så var der pludselig fem børn under fire år. Den ældste af de fem fyldte fire år en måned efter, Så var der en dreng på godt 2,5år , en pige på 15 mdr. og så tvillingeparret, nyfødte. En dreng og en pige, dejlige kønne børn, ALLE. Så var jeg selv mor til elleve og stedmor til tre, som var konfirmeret og ude at tjene ved bønderne. Min store dreng var fjorten år, og passede bedriften fuldstændigt i både mark og stald, med undtagelse af hvad jeg ydede ved malkning og pasning af kalve og svin.

Jeg fik ikke megen søvn den sommer.

Med fattigdommen var det uændret. Jeg så aldrig en øre. Jeg anede ikke, der var hul i femogtyveøren. Jeg fik aldrig nyt tøj. Jeg havde heller ikke brug for andet end arbejdstøj. Vi fik stadig noget, der kunne sys om. Jeg troede på gud, som siger, at vi ikke skal bekymre os om dagen i morgen. Det gjorde jeg heller ikke, og vi fik da mad hver dag, og de fik da alle tøj på hver dag, allesammen. Det, at jeg ejede dem alle og levede med dem hver dag, og de var alle søde, dygtige og raske, fik mig til at holde ud, og lægge alt i Guds hånd.

Jeg havde dejlige naboer, som altid var rede til at hjælpe, hvor de kunne. De var så godt som alle i sognet indre missionske. Det var et sogn, hvor de fleste var i familie med hinanden. De unge rejste ikke langt bort, og de fandt sig en partner, som var i familie med dem på en eller anden måde. På den måde var der en tradition, overleveringerne var så uforandrede gennem mange år. Der blev lagt mærke til, om de nu kom til møderne. De

var opdraget sådan.

SØGEN EFTER HJÆLP I TROEN

Så kom der en præst, der var anderledes. Der blev snakket om ham. Han blev kritiseret. Jeg fik mine børn i den alder, at de skulle til præst, og jeg kunne forstå, at her var noget, jeg måtte høre. Jeg fik arbejdet tilrettelagt, så jeg kunne komme i kirke. Der var lang vej at gå, men det var værd at gå efter. Børnene løb mig i møde, når jeg var på hjemvejen.

Det den præst havde at sige os, var noget, det ikke glemmes, men det var ikke det, de fromme gerne ville høre, så efterhånden blev kirkestolene tomme. Vi var kun nogle få. En dag sagde han fra prædikestolen, da han så ud over de tomme pladser: "Når jeg cykler her ud til kirken og kommer forbi de mange huse og gårde, fristes jeg til at smide kjole og krave, og aldrig tage det på mere, når folk ikke vil komme, men det er en syndig tanke, for Jesus sagde tak til Gud for de få." En dag sagde han: "Jeg kunne godt prædike sådan, at folk strømmede til, men gud give, at jeg ikke fristes dertil. Jeg må nu sige det, som gud vil have sagt, vil man ikke høre det, må man blive væk". Hans prædiken var om troen, og om at det alene kan frelse, at Jesus har ordnet det for os, og vi kun skal tro, at det er i orden, at Jesus er død for vore synder. Vore gerninger kan ikke frelse os. Det blev sagt gang på gang. Vi kan leve smukt og gå til møder og give gaver. Det frelser os ikke.

Der står på pastor Brossmanns gravsten: "Jesus er ikke kommen til verden, for at frelse verden, men for at verden skal frelses ved troen på ham."

Det kom gang på gang, at det er troen, der kommer an på, Når man læser Guds ord.- det gør man, når man som jeg trænger til Gud. Det gjorde jeg. I høj grad pint og plaget, forurettet og træt hungrig efter hjælp. Den som søger, finder, den som banker på, bliver der lukket op for. vær sikker på det. Lidt efter lidt bliver det klart. Så forstår, man hvad Gud vil os. Så bliver det helt anderledes at høre ordet. Så forstår man sandheden. Man forstår, hvor svag man er. Ens gode fortsætter holder ikke. Vi kan ikke selv gøre os fortjent til frelse, men vi kan få frelsen aldeles uforskyldt, bare vi får troen.

Gud give os tro. Giv os sandheden, Jesus er vejen, sandheden og livet. Er det livets hårdhed, der genner os til at søge, så tak for hårdheden, kære Gud. Man husker, hvad den præst sagde en dag:
"Den Gud elsker, velsigner han med mange ting, især med børn, med mange børn."

Men dog, så elsker Gud jo mig. Jeg har sytten. Du gav mig sytten plus tre steddøtre. Tak, kære Far. Elsk også dem, og oplys dem om troen, der frelser. Selv om tredive år på landet med slid og slæb og en ægtefælle,

der kun holdt af sig selv, så var den tid så herlig. Jeg havde jer hos mig, i mine kære børn. Da de sidste af jer kom hjemmefra, havde jeg jer dog stadig. I tænkte på os derhjemme og ville gerne hjælpe os. Min kære store søn kunne sige tak for alt, trods modstand, og han tænkte alvorligt på at hjælpe. Dagen kom, han kom, han hentede os.

KIDNAPNING

Vi blev kidnappet, han havde skabt sig en virksomhed, hvor han mellem mange fremmede også beskæftigede en søster og svoger og et par brødre. En datter kom ud og forberedte mig på det. Så fik jeg besked om at gå til en telefon en morgen, efter at mureren var taget på arbejde sur og ond som sædvanlig. I telefonen fik jeg besked om at være klar til middag. Der blev glæde i den ventende flok. De hjalp alle. Vi pakkede, vi sørgede for dyrene, vi hentede brænde i skoven så han selv kunne varme den mad, jeg lovede til ham. Vi vaskede gulve og ryddede op ude og inde, og tog afsked med en nabokone, der glædede sig på vores vegne, og lovede at flytte køer en gang mere,- og så kom de. To sønner og en datter, der skulle hjælpe, men vi var parate. En stor lastbil. Vi fyldte den. Det var alle tiders kidnapning, Vi glemmer aldrig øjeblikket, da vi forsvandt ind i skoven og ikke kunne se ejendommen mere. Ingen følte vemod, kun glæde og forventning. Ingen af os var vant til at komme nogen steder.

Hvordan hans forskrækkelse var, ved vi kun lidt om. Til naboen viste han, at han var rasende, men det hjalp jo ikke, og medhold kunne han ingen steder få, ikke engang medynk. Syv børn med mor blev kidnappet efter et liv i trældom og hårdhed.